

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОРТОВИХ РЕСУРСІВ КВАСОЛІ ЗВИЧАЙНОЇ В УКРАЇНІ

СИДЯКІНА О.В. – кандидат сільськогосподарських наук

orcid.org/0000-0001-8812-6078

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ІВАНІВ М.О. – кандидат сільськогосподарських наук

orcid.org/0000-0002-4793-6194

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Постановка проблеми. Квасоля звичайна (*Phaseolus vulgaris* L.) є однією з найбільш поширених зернобобових культур світу, що поєднує високу харчову цінність, здатність до біологічної фіксації азоту та важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки. В умовах глобальних змін клімату та необхідності диверсифікації аграрного виробництва її значення у забезпеченні населення рослинним білком і розвитку сталих систем землеробства суттєво зростає. Ефективність виробництва квасолі в Україні значною мірою визначається сортовим складом, здатністю сортів реалізовувати свій продуктивний потенціал у конкретних ґрунтово-кліматичних умовах та рівнем оновлення селекційних ресурсів [1, 2].

Незважаючи на позитивну динаміку розвитку культури, комплексний аналіз сучасного стану виробництва у поєднанні з оцінкою структури сортів ресурсів, їх походження та регіональної адаптації залишається недостатньо висвітленим. Це обумовлює необхідність дослідження сучасних тенденцій розвитку галузі та особливостей формування сортового асортименту квасолі в Україні як наукової основи для подальшого вдосконалення селекції та ефективного використання генетичних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасний стан наукових досліджень характеризується зростанням інтересу до квасолі звичайної як важливої зернобобової культури, що має значний агробіологічний, продовольчий і економічний потенціал. У численних наукових працях висвітлюється її значення у формуванні сталих агроєкосистем, підтриманні та відновленні родючості ґрунтів завдяки симбіотичній азотфіксації, оптимізації структури сівозмін, підвищенні екологічної стійкості агроландшафтів, диверсифікації сільськогосподарського виробництва та забезпеченні адаптації землеробства до сучасних кліматичних змін [3–5].

Одним із провідних напрямів наукових досліджень є оцінка генетичного різноманіття та вдосконалення селекції квасолі. Встановлено, що використання сучасних геномних технологій, молекулярних маркерів, геномної селекції та широкого генетичного різноманіття значно прискорює створення високопродуктивних сортів, стійких до абіотичних і біотичних стресів [6–8].

Вагоме місце у сучасній науковій літературі займають дослідження біологічної та харчової цінності зерна

квасолі. Доведено перспективність його використання як джерела рослинного білка, харчових волокон, мінеральних елементів і біологічно активних сполук, а також як сировини для виробництва функціональних харчових продуктів. Значну увагу приділено біофортificaції сортів за вмістом заліза і цинку та підвищенню їх функціональних властивостей [9, 10].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, в Україні недостатньо висвітлено питання комплексного аналізу сучасного стану виробництва квасолі у взаємозв'язку зі структурою сортів ресурсів Державного реєстру сортів рослин, їх географічним походженням, рекомендованими зонами вирощування та інтенсивністю оновлення сортового складу. Саме тому комплексне дослідження сучасних тенденцій розвитку виробництва та особливостей формування сортів ресурсів квасолі звичайної є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору.

Мета дослідження – провести комплексний аналіз сучасного стану виробництва квасолі звичайної в Україні, дослідити динаміку посівних площ, урожайності та валового збору культури, а також оцінити структуру сортів ресурсів, занесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, за напрямом використання, рекомендованими зонами вирощування, країнами-оригінаторами, умовами вирощування та динамікою реєстрації сортів.

Матеріали та методика досліджень. Матеріалами досліджень слугували офіційні статистичні дані Державної служби статистики України щодо площ посівів, урожайності та валових зборів квасолі звичайної [11], а також відомості Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, станом на червень 2026 р. [12]. У процесі досліджень використовували загальнонаукові та спеціальні методи: монографічний – для опрацювання наукових джерел; статистико-економічний – для аналізу динаміки виробництва квасолі; порівняльний – для оцінки змін показників у часовому розрізі; структурний аналіз – для визначення особливостей формування сортів ресурсів; графічний – для наочного відображення результатів досліджень; узагальнення та систематизації – для формування висновків щодо сучасних тенденцій розвитку виробництва і сортового складу культури.

Результати досліджень. Аналіз статистичних даних свідчить, що протягом 2015–2025 рр. виробництво зерна квасолі в Україні характеризувалося нестабільною, але загалом позитивною динамікою основних виробничих показників (табл. 1).

За досліджуваний період площі посівів культури зросли з 35,5 до 44,8 тис. га, або на 9,3 тис. га (26,2%). Найменшими вони були у 2015–2016 рр., найбільшими – у 2024 р. У 2022 р. в умовах воєнного стану та триваючих повномасштабних бойових дій площі посівів скоротилися до 37,0 тис. га, що стало найнижчим показником після 2020 р.

Аналогічною була і динаміка обсягів виробництва зерна квасолі. Якщо у 2015 р. було зібрано 48,0 тис. т зерна, то у 2021 р. – 79,8 тис. т, що є найвищим показником за досліджуваний період. У 2022 р. валовий збір зменшився до 58,9 тис. т, або на 26,2% порівняно з попереднім роком, проте уже у 2023–2025 рр. простежувалося поступове відновлення виробництва. Зокрема, у 2024 р. обсяги виробництва становили 79,6 тис. т, що практично відповідало максимальному значенню 2021 р.

Урожайність зерна квасолі варіювала в межах від 1,35 у 2015 р. до 1,77 т/га у 2018 р. Після 2018 р. врожайність зерна квасолі суттєво не змінювалася і варіювала в межах 1,53–1,69 т/га.

Аналіз урожайності зерна квасолі за категоріями господарств свідчить про суттєві відмінності у рівні

продуктивності між фермерськими господарствами та господарствами населення (рис. 1).

Упродовж 2018–2025 рр. фермерські господарства стабільно отримували більш високий рівень урожайності, ніж господарства населення. Так, у 2018 р. урожайність у фермерських господарствах становила 2,13 т/га, що на 0,67 т/га, або 45,9%, перевищило показник господарств населення (1,46 т/га). Найбільшу різницю між категоріями виробників визначено у 2022 р., коли врожайність у фермерських господарствах досягла 2,48 т/га, а у господарствах населення вона становила лише 1,50 т/га. Після 2022 р. урожайність квасолі у фермерських господарствах знизилася до 1,43–1,58 т/га, що пов'язано з негативним впливом воєнних дій, порушенням технологічних процесів і несприятливими погодними умовами. Урожайність у господарствах населення залишалася відносно сталою та варіювала в межах 1,42–1,70 т/га. У 2025 р. показники обох категорій виробників практично зрівнялися і становили відповідно 1,58 та 1,57 т/га.

Аналіз структури сортових ресурсів квасолі, внесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, свідчить про переважання овочевого напрямку селекції (рис. 2). Із загальної кількості зареєстрованих сортів (58) найбільшу частку становить квасоля звичайна овочева – 39 сортів, або 67,2%. Частка квасолі звичайної зернової є майже вдвічі меншою і становить 19 сортів, або 32,8%.

Таблиця 1

Динаміка основних показників виробництва зерна квасолі в Україні

Показник	Рік										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Площа посівів, тис. га	35,5	35,6	40,4	40,3	42,0	48,5	48,4	37,0	41,7	51,2	44,8
Урожайність, т/га	1,35	1,50	1,59	1,77	1,53	1,55	1,64	1,59	1,69	1,56	1,62
Валовий збір, тис. тонн	48,0	53,6	64,3	71,2	64,3	75,1	79,8	58,9	71,0	79,6	72,6

Джерело: Державна служба статистики України [11]

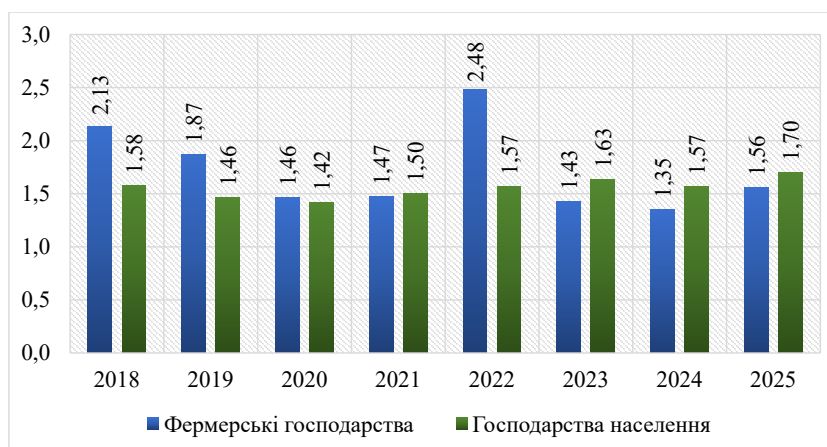

Рис. 1. Динаміка врожайності зерна квасолі в Україні за категоріями господарств, т/га

Джерело: Державна служба статистики України [11]

Рис. 2. Структура сортових ресурсів квасолі, внесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні

Аналіз розподілу сортів квасолі звичайної за рекомендованими зонами вирощування свідчить про високий рівень адаптивності зареєстрованого сортименту до різних ґрунтово-кліматичних умов України (табл. 2). Одночасно між зерною та овочевою формами простежуються певні відмінності щодо територіальної спеціалізації їх вирощування.

Серед сортів квасолі звичайної зернової найбільшу частку становлять сорти, рекомендовані для вирощування в зонах Степу і Лісостепу (СЛ) – 9 сортів, або 47,4% від загальної кількості. Для умов Лісостепу рекомендовано 5 сортів (26,3%), а для зон Лісостепу і Полісся (ЛП) – 4 сорти (21,0%). Лише один сорт (5,3%) характеризується широкою екологічною пластичністю та рекомендований для вирощування в усіх зонах України. Проаналізовані дані свідчать про орієнтацію селекційної роботи переважно на регіони з найбільш сприятливими тепловими ресурсами та достатнім рівнем забезпеченості вологою, що сприяє формуванню високих рівнів урожайності зерна квасолі.

Для квасолі звичайної овочевої характерний інший розподіл сортів. Переважну більшість із них (25 сортів, або 64,1%) рекомендовано для вирощування в усіх природно-кліматичних зонах України, що свідчить про

високий рівень адаптивності сучасних сортів квасолі овочевої та можливість їх широкого впровадження у виробництво незалежно від регіону вирощування. Ще 4 сорти (10,3%) рекомендовані для зон Лісостепу і Полісся, і 7 сортів (17,9%) призначені для вирощування в умовах захищеного ґрунту. Крім того, до Реєстру внесено 3 сорти (7,7%), які можна вирощувати як у відкритому, так і закритому ґрунті. Загалом, переважна більшість сортів квасолі звичайної призначена для вирощування у відкритому ґрунті – 82,8% (рис. 3).

Аналіз географічного походження сортових ресурсів показав кардинальну відмінність між двома напрямками використання культури (табл. 3). Сортівий асортимент квасолі зернової на 100% сформований сортами української селекції, що свідчить про повну імпорто-незалежність та високий рівень вітчизняних селекційних програм у цьому сегменті. Натомість ринок квасолі овочевої є глибоко диверсифікованим та залежним від іноземної селекції: частка українських сортів становить лише 38,5%, а сумарна частка європейських країн-оригінальних сягає 61,5%, де основними країнами є Нідерланди (33,3%) та Польща (10,3%).

Аналіз хронологічної структури формування сортових ресурсів квасолі звичайної в Україні свідчить про

Таблиця 2

Розподіл сортів квасолі звичайної за рекомендованими зонами вирощування

Ботанічний таксон	Рекомендована зона вирощування	Кількість сортів, шт.	Частка, %
Квасоля звичайна (зернова)	Лісостеп (Л)	5	26,3
	Степ-Лісостеп (СЛ)	9	47,4
	Лісостеп-Полісся (ЛП)	4	21
	Степ-Лісостеп-Полісся (СЛП)	1	5,3
	Всього	19	100,0
Квасоля звичайна (овочева)	Лісостеп-Полісся (ЛП)	4	10,3
	Степ-Лісостеп-Полісся (СЛП)	25	64,1
	Захищений ґрунт	7	17,9
	СЛП + захищений ґрунт	3	7,7
	Всього	39	100,0

Джерело: Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні [12]

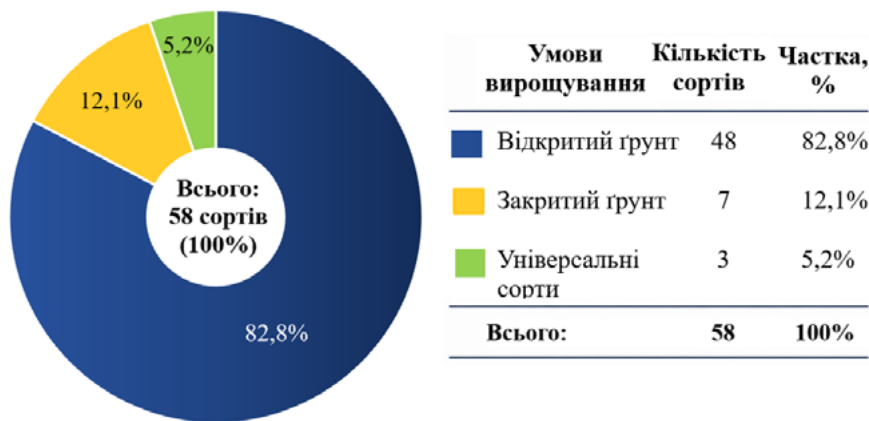

Рис. 3. Структура сортів квасолі звичайної за умовами вирощування

Джерело: Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні [12])

Таблиця 3

Країни-оригінатори сортів квасолі (джерело: Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні [12])

Ботанічний таксон	Країна-оригінатор	Кількість сортів, шт.	Частка, %
Квасоля звичайна (зернова)	Україна (UA)	19	100
Всього за напрямом		19	100
Квасоля звичайна (овочева)	Україна (UA)	15	38,5
	Нідерланди (NL)	13	33,3
	Польща (PL)	4	10,3
	Німеччина (DE)	3	7,7
	Франція (FR)	3	7,7
	Швейцарія (CH)	1	2,5
Всього за напрямом		39	100

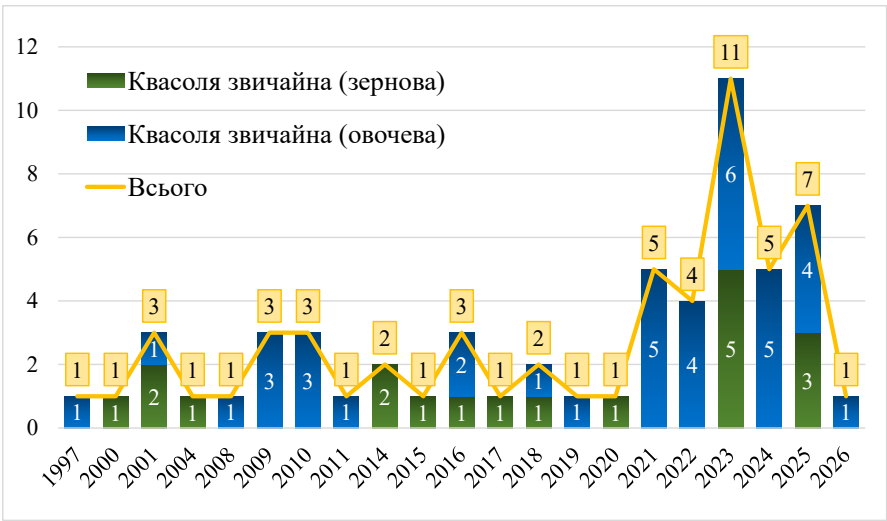

Рис. 4. Динаміка реєстрації сортів квасолі звичайної в Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні

поступове та нерівномірне оновлення її асортименту з чітко вираженою тенденцією до інтенсифікації селекційного процесу за останні п'ять років (рис. 4).

Якщо у період з 1997 по 2020 рр. реєстрація нових сортів мала поодинокий і переважно дискретний характер, то починаючи з 2021 року спостерігається стрімке зростання динаміки наповнення Держреєстру, особливо в сегменті квасолі овочевої, де щорічно реєстрували від 4 до 6 нових позицій. Максимум реєстраційної активності припав на 2023 р., коли сортовий склад збільшився одразу на 11 найменувань (5 зернових та 6 овочевих сортів), а також на 2025 р. із показником у 7 сортів, що свідчить про підвищення сучасної комерційної привабливості цієї зернобобової культури та активне реагування селекціонерів на запити внутрішнього ринку.

Висновки. У період з 2015 по 2025 рр. виробництво зерна квасолі в Україні загалом характеризувалося позитивною динамікою, незважаючи на негативний вплив воєнних дій. Площі посівів і обсяги виробництва зростали, а рівень урожайності залишався відносно сталим. Фермерські господарства у більшості років отримували вищі рівні врожайності порівняно з господарствами населення, що свідчить про більш ефективне використання ними сучасних технологій вирощування. Сортівний асортимент представлений переважно овочевими сортами, які характеризуються високою адаптивністю до різних природно-кліматичних зон України. Зерновий сегмент повністю забезпечується сортами вітчизняної селекції, а овочевий значною мірою залежить від іноземних оригінальних. В останні роки простежується активізація селекційної роботи та оновлення сортових ресурсів цієї культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- Шкатула Ю. М., Білецький О. В. Роль сорту в зональній технології вирощування квасолі звичайної (*Phaseolus vulgaris* L.). *Аграрні інновації*. 2025. № 30. С. 173–179. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2025.30.24>.
- М'ялковський Р. О., Мазур О. В., Сташевський Р. В. Порівняльна оцінка сортотразків квасолі звичайної за мінливістю цінних господарських ознак. *Сільське господарство та лісівництво*. 2023. № 1(28). С. 97–112. DOI: <https://doi.org/10.37128/2707-5826-2023-1-7>.
- Uebersax M. A., Cichy K. A., Gomez F. E., Porch T. G., Heitholt J., Osorno J. M., Kamfwa K., Snapp S. S., Bales S. Dry beans (*Phaseolus vulgaris* L.) as a vital component of sustainable agriculture and food security – A review. *Legume Science*. 2023. Vol. 5. P. e155. DOI: <https://doi.org/10.1002/leg3.155>.
- Lisciani S., Marconi S., Le Donne C., Camilli E., Aguzzi A., Gabrielli P., Gambelli L., Kunert K., Marais D., Vorster B. J., Alvarado-Ramos K., Reboul E., Cominelli E., Preite C. Legumes and common beans in sustainable diets: nutritional quality, environmental benefits, spread and use in food preparations. *Frontiers in Nutrition*. 2024. Vol. 11. DOI: <https://doi.org/10.3389/fnut.2024.1385232>.
- Томашевська О. А. Перспективи виробництва квасолі в контексті нішевої диверсифікації сільського господарства та нарощування його експортного потенціалу. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 3(273). С. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-273-76-86>.
- Assefa T., Mahama A. A., Brown A. V., Cannon E. K. S., Rubyogo J. C., Rao I. M., Blair M. W., Cannon S. B. A review of breeding objectives, genomic resources, and marker-assisted methods in common bean (*Phaseolus vulgaris* L.). *Molecular Breeding*. 2019. Vol. 39(20). DOI: <https://doi.org/10.1007/s11032-018-0920-0>.
- Mukankusi C., Raatz B., Nkalubo S., Berhanu F., Binagwa P., Kilango M., Williams M., Katungi E., Chirwa R., Beebe S. Genomics, genetics and breeding of common bean in Africa: A review of tropical legume project. *Plant Breeding*. 2019. Vol. 138. P. 401–414. DOI: <https://doi.org/10.1111/pbr.12573>.
- Victor D. A., Oyatomi O. A., Abberton M. T., Babalola O. O. Harnessing genetic diversity and modern breeding approach for climate-resilient common bean (*Phaseolus vulgaris* L.): a critical review and future directions. *Journal of Plant Interactions*. 2026. Vol. 21(1). DOI: <https://doi.org/10.1080/17429145.2026.2633946>.
- Alfaro-Diaz A., Escobedo A., Luna-Vital D. A., Castillo-Herrera G., Mojica L. Common beans as a source of food ingredients: Techno-functional and biological potential. *Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety*. 2023. Vol. 22. P. 2910–2944. DOI: <https://doi.org/10.1111/1541-4337.13166>.
- Liu Y., Garcia-Caparrós P., Xu M., Zhou J., Liu X., Wu B., Xu P. Biofortifying the Common Bean-Interplay of Iron, Zinc and Phytic Acid: A Review. *Legume Research*. 2026. Vol. 49(5). P. 715–729. DOI: <https://doi.org/10.18805/LRF-913>.
- Державна служба статистики України. *Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами (офіційні статистичні дані)*: веб-сайт. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/ploshchi-valovi-zbory-ta-urozhaynist-silskohospodarskykh-kultur-richna> (дата звернення: 29.06.2026).
- Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні: веб-сайт. URL: <https://sops.gov.ua/derzavniy-reestr> (дата звернення: 29.06.2026).

REFERENCES:

- Shkatula, Yu. M., & Biletskyi, O. V. (2025). Rol sortu v zonalnii tekhnolohii vyroshchuvannia kvasoli zvychai-noi (*Phaseolus vulgaris* L.). [The role of variety in zonal technology of growing common beans (*Phaseolus vulgaris* L.)]. *Ahrarni innovatsii*, 30, 173–179. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2025.30.24> [in Ukrainian].
- Mialkovskiy, R. O., Mazur, O. V., & Stashevskiy R. V. (2023). Porivnialna otsinka sortotrazkiv kvasoli zvy-chainoi za minlyvisti tsinnykh hospodarskykh oznak [Comparative evaluation of common bean cultivars based on variability of valuable economic traits]. *Cilske hospodarstvo ta lisivnytstvo*, 1(28), 97–112. DOI: <https://doi.org/10.37128/2707-5826-2023-1-7> [in Ukrainian].
- Uebersax, M. A., Cichy, K. A., Gomez, F. E., Porch, T. G., Heitholt, J., Osorno, J. M., Kamfwa, K., Snapp, S. S., & Bales, S. (2023). Dry beans (*Phaseolus vulgaris* L.) as a vital component of sustainable agriculture and food security – A review. *Legume Science*, 5, e155. DOI: <https://doi.org/10.1002/leg3.155>.
- Lisciani, S., Marconi, S., Le Donne, C., Camilli, E., Aguzzi, A., Gabrielli, P., Gambelli, L., Kunert, K.,

- Marais, D., Vorster, B. J., Alvarado-Ramos, K., Reboul, E., Cominelli, E., & Preite, C. (2024). Legumes and common beans in sustainable diets: nutritional quality, environmental benefits, spread and use in food preparations. *Frontiers in Nutrition*, 2024, 11. DOI: <https://doi.org/10.3389/fnut.2024.1385232>.
5. Tomashevskaya, O. A. (2024). Perspektyvy vyrobnytstva kvasoli v konteksti nishевой dyversyfikatsii silskoho hospodarstva ta naroshchuvannya yoho eksportnoho potentsialu [Prospects for bean production in the context of niche diversification of agriculture and increasing its export potential]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 3(273), 76–86. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-273-76-86> [in Ukrainian].
 6. Assefa, T., Mahama, A. A., Brown, A. V., Cannon, E. K. S., Rubyogo, J. C., Rao, I. M., Blair, M. W., & Cannon, S. B. (2019). A review of breeding objectives, genomic resources, and marker-assisted methods in common bean (*Phaseolus vulgaris* L.). *Molecular Breeding*, 39(20). DOI: <https://doi.org/10.1007/s11032-018-0920-0>.
 7. Mukankusi, C., Raatz, B., Nkalubo, S., Berhanu, F., Binagwa, P., Kilango, M., Williams, M., Katungi, E., Chirwa, R., & Beebe, S. (2019). Genomics, genetics and breeding of common bean in Africa: A review of tropical legume project. *Plant Breeding*, 138, 401–414. DOI: <https://doi.org/10.1111/pbr.12573>.
 8. Victor, D. A., Oyatomi, O. A., Abberton, M. T., & Babalola, O. O. (2026). Harnessing genetic diversity and modern breeding approach for climate-resilient common bean (*Phaseolus vulgaris* L.): a critical review and future directions. *Journal of Plant Interactions*, 21(1). DOI: <https://doi.org/10.1080/17429145.2026.2633946>.
 9. Alfaro-Diaz, A., Escobedo, A., Luna-Vital, D. A., Castillo-Herrera, G., & Mojica, L. (2023). Common beans as a source of food ingredients: Techno-functional and biological potential. *Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety*, 22, 2910–2944. DOI: <https://doi.org/10.1111/1541-4337.13166>.
 10. Liu, Y., Garcia-Caparras, P., Xu, M., Zhou, J., Liu, X., Wu, B., & Xu, P. (2026). Biofortifying the Common Bean: Interplay of Iron, Zinc and Phytic Acid: A Review. *Legume Research*, 49(5), 715–729. DOI: <https://doi.org/10.18805/LRF-913>.
 11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy (ofitsiini statystychni dani) [State Statistics Service of Ukraine. Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by type (official statistical data)] : veb-sait. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/ploshchi-valovi-zbory-ta-urozhainist-silskohospodarskykh-kultur-richna> (data zvernennia: 29.06.2026) [in Ukrainian].
 12. Derzhavnyi reestr sortiv roslin, prydatnykh dlia poshyrennia v Ukraini [State Register of Plant Varieties Suitable for Distribution in Ukraine] : veb-sait. URL: <https://sops.gov.ua/derzavniy-reestr> (data zvernennia: 29.06.2026) [in Ukrainian].

Сидякіна О.В., Іванів М.О. Сучасний стан виробництва та особливості формування сортових ресурсів квасолі звичайної в Україні

Мета. Провести комплексний аналіз сучасного стану виробництва квасолі звичайної в Україні та оцінити структуру її сортових ресурсів на основі Державного

реєстру сортів рослин. **Методи.** Монографічний – для опрацювання наукових джерел; статистико-економічний – для аналізу динаміки виробництва квасолі; порівняльний – для оцінки змін показників у часовому розрізі; структурний аналіз – для визначення особливостей формування сортових ресурсів; графічний – для наочного відображення результатів досліджень; узагальнення та систематизації – для формування висновків щодо сучасних тенденцій розвитку виробництва і сортового складу культури. Інформаційною основою дослідження слугували статистичні дані Державної служби статистики України та відомості Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, станом на червень 2026 р. **Результати.** У статті проаналізовано сучасний стан виробництва зерна квасолі в Україні та особливості формування її сортових ресурсів. На основі статистичних даних за 2015–2025 рр. досліджено динаміку площ посівів, валових зборів і врожайності культури. Встановлено, що, незважаючи на негативний вплив воєнних дій, виробництво квасолі загалом характеризується позитивною динамікою, що виявляється у збільшенні посівних площ, відновленні обсягів виробництва та стабілізації рівня врожайності. Визначено, що фермерські господарства упродовж більшої частини досліджуваного періоду отримували вищі рівні врожайності порівняно з господарствами населення, що свідчить про більш ефективне використання ними сучасних технологій вирощування. Проаналізовано сортовий склад квасолі, що включений до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Встановлено переважання сортів овочевого напрямку, які характеризуються широкою пристосованістю до різних природно-кліматичних зон, а зернові сорти переважно орієнтовані на вирощування в умовах Степу та Лісостепу. Показано, що сортовий асортимент квасолі зернової повністю сформований сортами української селекції, а овочевий сегмент значною мірою представлений іноземними оригіналами. Проаналізовано географічну структуру походження сортів та хронологію їх реєстрації, що засвідчило суттєву активізацію селекційної роботи упродовж останніх п'яти років. Одержані результати свідчать про зростання комерційної привабливості квасолі звичайної, розширення її генетичного різноманіття та перспективність подальшого розвитку виробництва і селекції в Україні. **Висновки.** У період з 2015 по 2025 рр. виробництво зерна квасолі в Україні загалом характеризувалося позитивною динамікою, незважаючи на негативний вплив воєнних дій. Площі посівів і обсяги виробництва зростали, а рівні врожайності залишалися відносно сталими. Фермерські господарства у більшості років отримували вищі рівні врожайності порівняно з господарствами населення, що свідчить про більш ефективне використання ними сучасних технологій вирощування. Сортівний асортимент представлений переважно овочевими сортами, які характеризуються високою адаптивністю до різних природно-кліматичних зон України. Зерновий сегмент повністю забезпечується сортами вітчизняної селекції, а овочевий значною мірою залежить від іноземних оригінальних сортів.

Ключові слова: квасоля звичайна (*Phaseolus vulgaris* L.), зерно, обсяги виробництва, площі посівів, урожайність, сортові ресурси, селекція, адаптованість сортів.

Sydiakina O.V., Ivaniv M.O. Current state of production and peculiarities of the formation of common bean varietal resources in Ukraine

Purpose. To conduct a comprehensive analysis of the current state of common bean production in Ukraine and to assess the structure of its varietal resources based on the State Register of Plant Varieties Suitable for Dissemination in Ukraine. **Methods.** Monographic method for reviewing scientific literature; statistical and economic method for analyzing the dynamics of bean production; comparative method for evaluating changes in indicators over time; structural analysis for determining the peculiarities of varietal resource formation; graphical method for visualizing research results; and generalization and systematization methods for drawing conclusions regarding current trends in production development and varietal composition. The study was based on statistical data from the State Statistics Service of Ukraine and information from the State Register of Plant Varieties Suitable for Dissemination in Ukraine as of June 2026. **Results.** The article analyzes the current state of common bean grain production in Ukraine and the peculiarities of the formation of its varietal resources. Based on statistical data for 2015–2025, the dynamics of sown area, gross harvest, and crop yield were investigated. It was established that, despite the negative impact of military actions, bean production generally demonstrated positive trends manifested in the expansion of cultivated areas, recovery of production volumes, and stabilization of yield levels. It was determined that throughout most of the study period, farms achieved higher yields than household producers, indicating a more efficient application of modern cultivation technologies. An analysis of the common bean varietal composition included in the State Register of

Plant Varieties Suitable for Dissemination in Ukraine was conducted. The predominance of vegetable bean varieties was established; these varieties are characterized by high adaptability to different agro-climatic zones, whereas grain bean varieties are primarily intended for cultivation in the Steppe and Forest-Steppe zones. It was shown that the varietal assortment of grain beans is entirely represented by Ukrainian-bred varieties, while the vegetable bean segment is largely represented by foreign breeders. The geographical structure of variety origin and the chronology of variety registration were analyzed, revealing a substantial intensification of breeding activities during the last five years. The obtained results indicate increasing commercial attractiveness of common bean, expansion of its genetic diversity, and promising prospects for further development of bean production and breeding in Ukraine. **Conclusions.** During the period from 2015 to 2025, common bean grain production in Ukraine generally exhibited positive dynamics despite the adverse effects of military actions. Sown areas and production volumes increased, while yield levels remained relatively stable. In most years, farms achieved higher yields than household producers, indicating a more efficient use of modern cultivation technologies. The varietal assortment is dominated by vegetable bean varieties characterized by high adaptability to different agro-climatic conditions of Ukraine. The grain bean segment is fully represented by domestic breeding achievements, whereas the vegetable bean segment depends largely on foreign originators. In recent years, breeding activity and renewal of varietal resources have intensified significantly.

Key words: common bean (*Phaseolus vulgaris* L.), grain, production volumes, sown area, yield, varietal resources, breeding, varietal adaptability.

Дата першого надходження статті до видання: 14.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.09.2026